

8 Fonetika

Předmět výzkumu fonetiky, systém českých hlásek a tvoření jednotlivých hlásek.

- Z řec. *foné* = zvuk
- Věda zabývající se motorickou realizací jednotlivých hlásek a jejich zvukem
- Popisuje zvuky řeči ze **3 hledisek**:
 - 1) Jak se zvuk **tvoří** (hláskosloví)
 - 2) Jaká je **akustická podstata** zvuku
 - 3) Jak je zvuk **vnímán při komunikaci** a jak se ve zvuku projevuje psychika mluvčího

ZÁKLADNÍ POJMY

- **Segment** = minimální zvukový projev
- **Hlásk**a = elementární zvukový segment vymezený artikulačně i akusticky
- **Slabika** = základní stavební jednotka při tvoření řeči
- **Fonetické slovo** = rytmický celek s jediným přízvukovým vrcholem

HLÁSKA

- Nejjednodušší, nejmenší a nedělitelný element lidské artikulované řeči

TYPY HLÁSEK:

- 1) **Grafém** – hláska psaná
- 2) **Artikulém** – hláska vyslovená
- 3) **Kiném** – hláska vytvořená bez hlasu, pouze mluvidly (pohyby mluvidel)
- 4) **Foném** – hláska mající distinktivní (= rozlišovací) funkci

DĚLENÍ HLÁSEK:

- ❖ **Samohlásky** – vokály
- ❖ **Souhlásky** – konsonanty
- ❖ **Dvojhásky** – diftongy

VÝVOJ HLÁSEK

a) **Samohlásky**

- Jako první se u většiny dětí objevuje vokál A, poté kontrasty – I, U, následují hlásky středové E, O

a) **Souhlásky**

- Ještě před narozením dítě dokáže rozlišit mezi cizím jazykem a jazykem své matky
- V řeči se nejdříve objevují retní konsonanty P, M a explozívy B, D

SAMOHLÁSKY (VOKÁLY)

- 5 vokálů
- Dle postavení jazyka při vokalizaci rozeznáváme toto dělení (Hellwagův trojúhelník):

DĚLENÍ SOUHLÁSEK

I. KLASIFIKACE DLE ZNĚLOSTI

- a) Neznělé: P, F, T, Ě, S, Š, K, CH - neznělé nepárové: C, Ć
- b) Znělé: B, V, D, Ď, Z, Ž, G, H - znělé nepárové: M, N, Ň, L, R, J

II. KLASIFIKACE DLE ZPŮSOBU ARTIKULACE

- a) Závěrové = okluzívy: P, B, M, T, D, N, Ě, Ď, Ň, K, G
- b) Úžinové = konstriktivy: F, V, J, H, CH, S, Z, Š, Ž, L, R, Ř
- c) Polozávěrové = semiokluzívy: C, Ć

III. KLASIFIKACE DLE MÍSTA ARTIKULACE

- a) **Bilabiální** = obouretné: P, B, M
- b) **Labiodentální** = retozubné: F, V
- c) **Alveolární** = dásňové
 - **Prealveolární** = předodásňové: C, S, Z, T, D, N, L, R, Ř
 - **Postalveolární** = zadodásňové: Ć, Š, Ž
- a) **Palatální** = tvrdopatrové: Ě, Ď, Ň, J
- b) **Velární** = měkkopatrové: K, G, CH
- c) **Laryngální** = hrtanové: H